

ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERDE GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Derya ŞAHİN¹

ÖZET

Zeka geriliği anlamında günümüzde çeşitli terimler kullanılmaktadır. AAMR (Amerikan Zeka Geriliği Birliği)'nin 2002 yönergesinde zihinsel yetersizlik “zeka geriliği” terimi kullanılarak; zihinsel işlevde bulunma, kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde kendini gösteren uyumsal davranışların her ikisinde anlamlı sınırlılıklar olarak karakterize edilen bir yetersizlik olarak tanımlanmaktadır. Yetersizliği olan bireye gerekli bilgi ve beceriler kazandırıldığında, sosyal ve gerektiğinde fiziksel çevrede bazı değişikliklere gidildiğinde yetersizliğin engel durumuna dönüşmesinin önlenebileceği de vurgulanmaktadır.

Bu bağlamda görsel sanatların farklı uygulama çeşitliliğiyle aynı anda birçok gelişim ve öğrenme alanına hitap etmesi, duygu ve düşüncelerin dışavurumuna fırsat vermesi, daha rahat ve huzurlu ortam yaratması gibi nedenlerden dolayı, engelli bireylerin rehabilite edilmesinde yararlanması gereken önemli bir alan olabileceği söylenebilir.

Bu araştırma, zihinsel engelli bireylerin eğitiminde görsel sanatlar eğitiminin önemine ilişkin literatürde yer alan görüşlerin ve yapılan araştırmaların belirlenmesini amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Engellilik, Görsel Sanatlar Eğitimi, Özel Eğitim

---

¹Yrd. Doç., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Malatya, derya2181@gmail.com

THE IMPORTANCE OF THE EDUCATION OF VISUAL ARTS IN THE MENTALLY HANDICAPPED INDIVIDUALS

ABSTRACT

Various terms are used for meaning of mental retardation. By using mind incapacity, In 2002 instruction of AAMR (American Association of Mental Retardation), 'mental retardation' is described as an incapacity which is characterized as meaningful restraints in both coordinational behaviours of mental functions and conceptual, social and practical coordinational abilities. When the individual is gained the necessary knowledge and abilities, it is emphasized that the incapacity is prevented to become a disability when some changes is done in social and sometimes in physical environment.

In this context, with its various application diversity, the visual arts address various development and learning fields and give an opportunity for the expressions of the emotion and thought and create peaceful ambience; and because of these reasons, it can be said that it is an important field that should be benefitted from in rehabilitation of the impaired individuals.

This research aims to determine the opinions in literature and researches with respect to the place and importance of the education of visual arts in the education of the mentally handicapped individuals.

Keywords: Mental Disability, Education of Visual Arts, Special Education

Giriş

Bireyin yetersizlik yüzünden yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak oynaması gereken rolleri gereği gibi oynamama durumunda kalmasına özür/engel denir (Akt: Cavkaytar, 2013, s.3).

Zeka geriliği anlamında ise günümüzde çeşitli terimler kullanılmaktadır. AAMR (Amerikan Zeka Geriliği Birliği)'nin 2002 yönergesinde zihinsel yetersizlik "zeka geriliği" terimi kullanılarak şöyle tanımlanmaktadır: Zeka geriliği, zihinsel işlevde bulunma, kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde kendini gösteren uyumsal davranışların her ikisinde anlamlı sınırlılıklar olarak karakterize edilen bir yetersizliktir (Luckasson ve diğerleri, 2002, Akt:Eripek ve Vuran, 2009, s.248).

AAMR nin 1992 ve 2002 yıllarında yapılan tanımlarda zihin yetersizliği bireyde var olan bir sınırlılık, bir yetersizlik olmaktan çıkarılmış, toplum içinde çeşitli desteklere gereksinim duyan bireyler oldukları vurgulanmıştır. Bu tanımlarda bireylerin yeterli oldukları yönler ve içinde yaşadıkları ortamlar tanımlanmış ve ihtiyaç duyulan destek hizmetleri tartışılmıştır(Akt:Çifci Tekinarslan, 2013, s.139). Yani bireyi sınırlamak yerine, destek hizmetlerine vurgu yapılmıştır.

Eripek (2007), yetersizliği olan bireye gerekli bilgi ve beceriler kazandırıldığında, sosyal ve gerektiğinde fiziksel çevrede bazı değişikliklere gidildiğinde yetersizliğin engel durumuna dönüşmesinin önlenebileceğini belirtmektedir (Akt: Cavkaytar, 2013, s. 4).

Ülkemizde 2006 yılında yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde zihin yetersizliği olan bireyler hafif, orta, ağır ve çok ağır düzeyde zihin yetersizliği olan bireyler olarak sınıflandırılmışlardır (Çıkkılı, 2013).

Zihinsel yetersizliği olan bireyler genel olarak; sosyal gelişimlerinde akranlarına göre yavaş bir gelişme göstermektedir. Zihinsel yetersizliğe bağlı olarak ortaya çıkan anlama ve kavramadaki güçlükler çocuğun sosyal ortamlarda uygun davranışları sergileme, sosyal kuralları öğrenme, anlama ve uygulamada sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Ayrıca iletişimde yaşadıkları sorunlar yüzünden diğer bireylerle etkileşim kurmalarını da etkilemektedir. Bunun yanında dil alanında yaşadıkları sorunlar, kendilerini ifade etmelerini olumsuz etkilemekte ayrıca yaşamış oldukları başarısız yaşantılar bu bireylerin benlik saygılarının da düşük olmasına neden olmaktadır (Akt: Çıkkılı, 2013). Bunun yanı sıra zihinsel yetersizliği olan bireylerin çoğu, kaba ve ince motor becerilerinde güçlükler yaşayabilmektedirler.

Bu bağlamda zihinsel yetersizliği olan bireylerin farklı alanlarda gelişimlerine yardımcı olabilecek alanlardan biri de sanat ve sanat eğitimidir.

Zihinsel Engelli Bireyler ve Sanat Eğitimi

Sanat eğitiminin temelinde kültürel bir varlık olan insan vardır. Her insan sahip olduğu bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özellikleriyle bir bütündür.

San (1983)'a göre; sanat eğitimi sürecinde; algılama, bilgilenme, düşünme, tasarlama, yorumlama, ifade etme ve eleştirme davranışları, estetik ilkeler doğrultusunda sanatların dili kullanılarak edinilir.

Sanat eğitimi yoluyla birey, sınırsız sanat yelpazesinden kendine en uygun dili seçme şansına sahip olarak kendini ifade edebilmektedir. Seçme şansına sahip olan birey kendini en iyi ifade yollarını deneyerek keşfedecek ve bu yolda açılımlarda bulunacaktır.

Eğitim sistemleri yaratıcı insanları yetiştirmeyi amaçlarken, en fazla sanat eğitimcilerinden yararlanırlar. Çünkü Sanat Eğitimi Sistemi, diğer eğitim birimleri gibi insan beyninin, sadece bir bölümünü çalıştırmakla kalmamakta tüm bölümlerini çalıştırıp geliştirmektedir (Gökaydın, 1996). Buradan da anlaşılıyor ki, sanat eğitiminin genel eğitim ve öğretim programları içindeki yeri çok önemlidir. Sanat eğitimiyle birçok algı bilinçlendirilip harekete geçirilmektedir.

Sanat eğitimi, birey için içinde yaşadığı dünyayı kavramada, karşılaştığı problemlere karşı çözüm yolları bulmada, gördüğü, hissettiği şeylere karşı tepkilerde bulunmada önemli bir rol üstlenir ve sanat eğitimi bir bütünlük içerisinde düşünüldüğünde birey ve toplum için can damarı durumundadır. Çünkü genel eğitimin hem bilişsel, hem duyuşsal hem de psiko-motor alandaki hedeflerine hizmet eder. Böylece bireyin estetik, fiziksel, zekâ, toplumsal gelişimlerine katkıda bulunur ve yaşamın bütünselliği içerisinde sanat yoluyla eğitimini sağlar. Bu yolla, eğitimde, iletişimde, estetik beğenide bütünlük sağlanmış olur (Şahin,2009).

Bundan dolayıdır ki, görsel sanatların farklı uygulama çeşitliliğiyle aynı anda birçok gelişim ve öğrenme alanına hitap etmesi, duyu ve düşüncelerin özgürce aktarabilmesine fırsat vermesi, daha rahat ve huzurlu ortam yaratması gibi nedenlerden dolayı, engelli bireylerin rehabilite edilmesinde yararlanılması gereken önemli bir alan olabilmektedir.

“Zihinsel engelli çocukların içinde buldukları durumu toplumsal, yasal, ekonomik ve psikolojik yönden ele aldığımızda, bu öğrencilerimizin eğitimden ayrı düşünülmemeyeceği görülecektir. Zihinsel engellilerin eğitim gereksinimleri onların

bazı özelliklerine göre farklılaşmaktadır. Zihinsel engelliler homojen bir grup olmadığından, çeşitli özelliklere bağlı olarak kendi içlerinde önemli bireysel farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar onların toplum yaşamına hazırlanmalarında gerekli olan birçok beceriyi öğrenmede başkalarının yardımına daha fazla ihtiyaç duymalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle zihinsel engelli bireylerin değişik ortamlarda yaşamlarını sürdürebilmeleri için ciddi olarak hazırlanmaları gerekmektedir. Dolayısıyla zihinsel engellilerin eğitiminde en üst amaç, onların bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek olmalıdır (Özsoy vd, 1998, s.38). Sanat eğitimi sürecinin bireyin özgürce hareket etmesine olanak vermesi, bireyin yaratıcılığını fark etmesini sağlaması, kendine güven duygusunu geliştirmesi gibi olumlu etkileriyle bireyin, yaşamın farklı alanlarında da bağımsız hareket edebilme yetisinin gelişmesine yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Çocuğun anlama, yetenek ve yaratma gücünün bir ifadesi olarak ortaya çıkan sanat dersi etkinliği aynı zamanda zihinsel gelişimin bir göstergesi olarak da dikkati çeker. Bu nedenledir ki, birçok zeka ve gelişim testinde, resim belirli bir olgunluğun simgesi olarak değerlendirilerek ölçme aracı olarak kabul edilmiştir. Çünkü zeka ve motor gelişime koşul olarak resimde de belirgin bir ilerleme söz konusudur. Bu gelişim, çocuğun algı, dikkat, ince ve kaba kas gelişimi, göz-el koordinasyonu gibi birtakım zihinsel-motor işlevlerinin gelişimi anlamına gelir (Yavuzer, 2005).

Özel gereksinimli bireylere yönelik görsel sanatlar eğitimi, özel eğitim gerektiren öğrencilerin öğrenme amaçlarına ulaşmada görsel sanatlara ilişkin uygulama çalışmalarının kullanıldığı sistemli bir eğitim sürecidir (Keirstead ve Graham, 2004, Akt: Salderay, 2008).

Zihinsel engelli çocukların görsel sanatlar eğitimi normal gelişim gösteren çocuklara verilen görsel sanatlar eğitiminden farklıdır. Zihinsel engelli çocukların görsel sanatlar eğitimindeki amaç; sanat eseri oluşturmak değil çocuğun bireysel gelişimine katkı sağlamaktır (Erim,Çaferoğlu:2012, s.338). Bundan dolayı, eser odaklı bir eğitim anlayışıyla değil, süreç ve bu süreçte gelişim gösteren davranış merkezli bir anlayışla hareket etmek gereklidir. Bireyin ortaya çıkardığı ürünün yanı sıra o çalışmayı yaparken sergilediği davranış ve beceriler de dikkate alınmalıdır.

“ABD Indianapolis Özel Görsel Sanatlar Merkezine (Indianapolis VSA) göre; özel gereksinimli bireylere yönelik görsel sanatlar eğitiminin, çalışma esnasında veya sonucunda öğrencinin bireysel yapısına bağlı olarak genel yaklaşım içerisinde: kapsamlı akademik becerileri bilme ve yapabilme düzeyi, problem çözme becerileri, öğrenme sorumluluğu ve motivasyonu (güdümlü), fikir üretme ve sonuçlarını yaşamaya başlama, bağımsız düşünme ve harekete geçme, kendi kişiliği ve işbirliğine yönelik beceriler, yönergelerin uygulanması, dikkat ve odaklanma, yapılan işi

sahiplenmek ve gurur duymak, sanatsal bilgi ve beceri, şahsına yönelik davranış ve düşünce geliştirme, dikkat (yoğunlaşma), iş alışkanlıkları, yaşam becerileri gibi beceri ve davranışların kazandırılması için kullanıldığı vurgulanmaktadır (Keirstead ve Graham, 2004, Akt:Salderay, 2008, s.30-31). Yani sadece el becerilerini geliştirmeye yönelik bir anlayış içinde değil, yaşamın farklı alanlarına yönelik davranış ve tutum geliştirmek için de yine görsel sanatlar eğitiminden yararlanıldığı görülmektedir.

Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin genel özelliklerine bakıldığında;

- 1- *Hem uzun hem de kısa süreli bellekte bilgileri toplama ve bunları kullanmada problemleri vardır, öğrenilmiş bilgiyi farklı ortamlarda kullanmada zorluk çekmektedirler. Akt:Çiftçi Tekinarslan, 2013: 148.*

Yapılan araştırmalarda (Salderay, 2010); zihinsel anlamda özel gereksinimli bir bireye çizim yaptırılarak kazandırılabilir bilgi ve beceriler, bireyin öğretim öncesi ve öğretim sonrası performans düzeyi gözlemlenerek değerlendirilmiş ve bireyin, konu ile ilgili kavramları ve çizgisel yapıyı içeren gerekli bilgi ve becerileri edindiği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte; göstermeye dayalı bilgi ve becerileri edindiği, sözel ifadeye dayalı bilgi ve becerileri ise edinemediği görülmüştür.

Buna benzer olarak resimli kartlarla da kavram öğretimi alternatif bir yaklaşım olabilmektedir.

Ayrıca; sanat eğitimi derslerinde yapılan uygulamalarda, farklı boya ve malzemelerin kullanılması, bireyin elini boyaya sürmesi, çamurla oynaması, kile şekil vermesi, taşa, kuma, kumaşa, tahtaya dokunması bu bireylerin dokunma duyusunun da gelişmesine katkı sağlayacaktır. Böylece öğrenci, farklı maddelerin ayrı dokulara sahip olduğunu dokunarak, hissederek daha iyi öğrenebilecektir.

- 2- *Dili anlamada da güçlük yaşayan bu bireylerde, dil gelişimlerinde gecikme, telaffuz ve konuşmalarında akıcılık problemleri gözlemlenir. Dili işlevsel olarak kullanmada da güçlük yaşamaktadırlar (Akt:Çiftçi Tekinarslan, 2013, s.149). Dili yeteri düzeyde kullanamayan bu bireyler, doğal olarak iletişim kurma problemleriyle de karşılaşmaktadırlar.*

Bu konuda sanat eğitimi derslerinin çocuğun dil ve konuşma becerilerine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Öğrencinin öğretmeniyle kurmuş olduğu iletişim, tekrarlar ve yeni kavramlar ile değerlendirildiğinde, iletişim kanalları da açık durumda tutulacaktır. Sosyal yaşama adapte süreci hızlanacaktır (İkiz, 2007).

Yine farklı sanatsal terimlerin tekrarlanması, arkadaşları ile olan diyaloglar, paylaşımlar, kavramları çizerek isimlerinin tekrar edilmesi, yapmış oldukları sanatsal çalışmaları üzerine konuşma, betimlemelerde bulunma, başkalarının çalışmalarını eleştirme, ne yapmak istediği ile ilgili konuşmasını sağlama gibi destekleyici uygulamalarla da bu öğrencilerin dil dağarcıklarının gelişmesine katkı sağlanabilir.

- 3- *Zihinsel yetersizliği olan bireyler, öğrenme ortamlarında önemli kaygılar yaşamaktadırlar. Geçmişteki başarısızlıkları ve kaygıları onların bir amaca ulaşmak için çaba göstermelerini engellemekte ve motivasyonlarını düşürmektedir (Friend,2006: Akt: Çiftçi Tekinarslan, 2013).*

Özel Eğitimde sanat eğitimi uygun şekilde hazırlandığında çocukların yaratıcılıklarını geliştiren büyük bir potansiyel olmaktadır. Duygularını dille ve programdaki diğer etkinliklerle ifade edemeyen çocuklar, sanat etkinlikleri ile kendilerini ifade etme imkanı oluşturarak doyuma ulaşmaktadır (Eliason ve Jenkins, 1994:289).akt: Çelik, 2009:43-44.).

Zihinsel engelli çocuk akademik beceri gerektiren diğer derslerde başarısız olma duygusunu daha çok tadar. Ancak sanat eğitimi dersleri içerisinde yapılan uygulamalar tek ve kesin bir doğruluktan söz etmemiz doğru değildir. Dolayısıyla çocuk yaptığı çalışmalarla, kendisinin başlatıp sonuçlandığı ve takdir gördüğü bir çalışma süreci içerisinde bulacaktır kendini. Bu süreç çocuğun kendini fark etmesini, yeteneklerinin farkına varmasını sağlamaktadır. Kendini fark eden ve başarı duygusunun tadan çocuk etrafındaki diğer insanlar tarafından da fark edilecektir(Bolu,2010). Bütün bunlar bir amaca yönelik gayret etmesi için, bireyi isteklendirecektir.

Ayrıca görsel sanatlar derslerinde öğrenme ortamının rahat, zevkli, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesine uygun olması, ifade yöntemlerinin çeşitli olması gibi etkenler, bireylerin kaygı durumlarında azalmaya neden olabileceği düşünülmektedir.

- 4- *Bu bireylerin dikkatlerini toplama, odaklanma sorunları da olduğu düşünüldüğünde; kaygı durumlarında azalma olan ve öz güven duygusu gelişen bireyin dikkat eksikliği probleminde de iyileşmeler gerçekleşebilir. Ayrıca görsel sanatlar etkinliklerinin birden çok duyuya hitap etmesi, alışılmışın dışında farklı uygulamalara yer vermesi, daha önce yaşanmamış tecrübeler edinilmesi, yeni şeyler üretmenin vermiş olduğu heyecan, bireyi çok fazla sınırlamamak gibi yaklaşımlarla da öğrenmede isteklilik artırılarak, bireyin yaptığı işe odaklanmasına yardımcı olunabilir.*

5- Zihinsel yetersizliği olan bireylerin çoğu sosyal ilişkilerde güçlük yaşamaktadırlar. Toplum içinde göstermiş oldukları problem davranışları diğer bireylerin onlardan uzaklaşmasına neden olabilmektedir.

Zihinsel engelli çocuklara verilen sanat eğitimi derslerinde edindikleri yeni bilgi ve beceriler, grup çalışmalarında almış oldukları sorumluluklar, öğretmen ve arkadaşlarıyla kurulan iletişimler, yapılan iş birliği, yardımlaşma eylemleri, edindikleri deneyimler, birbirlerinin fikirlerine saygılı olma, ortak kurallara uyma, ortama uyum sağlama, ortaklaşa malzeme kullanabilme, izin alma gibi kazanımlar bu çocukların sosyal ilişkiler kurabilmelerine yardımcı olabilmektedir.

Görsel sanatlar eğitimi; gerek görsel sanatlar eserinin oluşum sürecinde gerekse oluşun eserin sergilenme sürecinde, bu eserleri oluşturan bireyin, toplumsal iletişim becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca; görsel sanatlar eserinin sergilenme süreci, eseri gören/izleyen kişilerin, sanat eserinden etkilenme durumuna bağlı olarak, eseri oluşturan kişiye yönelik mevcut düşüncelerini de, olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir (DeNobriga ve Schwarzman, 2009; Salderay, 2002,Akt:Salderay, 2010:220). Bu da toplumun ve özellikle de ailelerinin zihinsel engelli bireylere yönelik karamsar tutumlarında olumlu yönde değişimine imkân tanıyabilmektedir.

6- Tüm bunların yanında zihinsel engelli bireylerin duygusal problemlerle daha fazla depresyon yaşadıkları betimlenmiştir (Çiftçi Tekinarslan, 2013).

Çoğu kez görmezden gelinen ve kendine güven konusunda yetersiz olan zihinsel engelli bireyler, yapılan sanat eğitimi dersleriyle yeteneklerini keşfetmenin, yeni şeyler üretmenin hazzını yaşayacaklardır. Bunun sonucunda ortaya çıkardığı yapıtları insanlarla paylaşarak; beğenilme, takdir görme gibi duyguları tadacak böylece bu bireylerin kendilerini değerli hissetmeleri sağlanacaktır. Tüm bunlar bireyin öz güven duygusu artırarak; kendine güvenen, dışa dönük, hayata daha güzel ve anlamlı bakabilen, daha önemlisi hayata sınırsız bağlı bir kişilik gelişimine yardımcı olacaktır.

Yetkin (1962, s.58), “sanat yalnız hayatta olmayan şeyi hayata katmakla kalmaz, hayatta olan şeyi de güzelleştirir. İlk bakışta dikkatimizi çekmeyen birçok şeyi bize göstererek sevdiren, böylece bizi hayata biraz daha bağlar” sözüyle sanatın insan ve hayat arasındaki iyileştirici rolüne dikkat çekmektedir.

Ayrıca sanat ürünleri özel gereksinimli bireylerin duyguları ve düşünceleri hakkında eğitimcilere bilgiler verebilmekte, resimler hakkında yapılan betimlemelerle onların ne hissettiği ve de ne istediğiyle ilgili fikir edinilebilmektedir.

7- Zihinsel engelli bireylerde diğer gelişim alanlarında olduğu gibi motor gelişim alanında da yetersizlikler gözlenmektedir.

Zihinsel engelli bireylerin motor gelişimleri için yapılabileceklere baktığımızda şunlar sayılabilir; nesnelere değişik kavrama biçimleriyle tutmak, nesnelere bilinçli ve amacına uygun olarak kullanmak, iki el arasındaki koordinasyonu sağlamak, farklı el becerilerini geliştirmek.

Bu bağlamda sanat eğitimi dersleri zihinsel engelli çocukların motor becerilerine önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir. Sanat eğitimi derslerinde yapılan makasla kesme, şekil verme, katlama, boyama, üç boyutlu biçimlendirme, çamura şekil verme, seramik, heykel çalışmaları gibi sanatsal aktiviteler motor kaslarının ve el-göz ve beyin koordinasyonunun gelişimine yardımcı olabilmektedir.

Bu konuda, Artut, (2013); sanat eğitimi dersleriyle zihinsel engelli bireylerin, estetik beğeni düzeyi ve algı gücü gelişebileceğine, kendini ifade edebilme, karar verebilme ve sorun çözebilme becerilerinde artış olabileceğine, arkadaşlarıyla sağlıklı iletişim kurabilmeleri gelişebileceğine, başkalarının düşünce ve görüşlerine saygı ve duyarlılık gelişebileceğine, sosyal gelişimin artmasıyla yüksek öz saygı oluşabileceğine, yardımlaşma, dayanışma, paylaşma alışkanlığı kazanabileceğine, kaygı, güvensizlik, çekingenlik problemlerinin de azalabileceğine vurgu yaparken, aynı şekilde Grytting (2000) de, görsel sanatlar eğitiminin özel gereksinimli bireylerin, benlik saygısının artırılması, problem çözme becerisinin geliştirilmesi, anlatım ve yaratıcılığın geliştirilmesi, görsel ayırt etme becerisinin artırılması, bireysel kontrol ve sorumluluk yapısının geliştirilmesi, öğrenmeye yönelik motivasyonun artırılması, kültürel ve tarihsel farkındalığın oluşturulması, estetik yargı oluşturmak için mevcut yeteneğin geliştirilmesi, akademik bilme ve yapabilme düzeyinin artırılması gibi beceri ve davranışlarının gelişmesinde olumlu katkı sağladığından söz etmektedir (Akt: Salderay,2008, s.30-31).

Bu konuda yapılan diğer araştırmalardan olan, Evrim Bayraktar'ın (2007) 'Görsel Sanatlar Eğitiminin Otistik Çocuklar Üzerindeki Etkileri' isimli yüksek lisans tez çalışmasında, 2005- 2006 öğretim yılında 6- 26 yaş aralığındaki 100 otistik çocuğa resim yaptırıldığı ve bunun sonucunda; resme başlamadan önce %19 öğrenci mutlu iken, bu oran resim yaptıktan sonra %38 olduğu, %100'lük bir artış görüldüğü, resme başlamadan önce %9 öğrenci huzurlu iken, bu oran resmi yaptıktan sonra %37 olduğu, resme başlamadan önce %20 öğrenci öfkeli iken bu oran resim yaptıktan sonra %0 olduğu belirtilmiştir.

Aşkın Adan (2009), "Görsel Sanatlar Eğitiminin Down Sendromlu Çocuklar Üzerindeki Etkileri (Diyarbakır Örneği)", isimli yüksek lisans tez çalışmasında, görsel

sanatlar eğitiminin down sendromlu çocuklar üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Yaş aralığı 7- 35 olan toplam 44 Down sendromlu çocuk ile uygulama yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunca down sendromlu çocukların sınıf içinde, derse başlamadan önce, ders süresince ve dersin sonunda sınıf içinde düzeni bozucu davranışlarda bulunmadığı, resim yapmaya hemen başladıkları ve resim yapmaya itiraz etmedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların resim yapmaya başlamadan önce ve resim yaparken arkadaşlarından ya da öğretmeninden yardım istememiş olduğu görülmüştür. Çocuklar resim yaparken malzemelerini arkadaşları ile paylaştığı ve sıkılmadıkları yine gözlemlenen davranışlar arasındadır.

Hande Bolu'nun (2010) “Zihinsel Engelli Çocukların Gelişiminde Sanat Eğitimi Derslerinin Katkısı” isimli çalışmasının amacı ise, sanat eğitimcisinin, normal gelişim sürecini izleyen çocukların dışında zihinsel engelli çocukları tanıması, onlara verilebilecek sanat eğitiminde nasıl bir yol izleyeceği ve sanat eğitimi derslerinin onların gelişiminde nasıl bir rol oynayacağı yönündedir. Araştırmada elde edilen bulguların bazıları şöyledir;

Sanat eğitimi içerikli etkinliklerinin öncelikle zihinsel engelli çocukların yazma gibi akademik becerilerini gerçekleştirmelerini sağlayacak kas gelişimlerine katkı sağlamıştır.

Zihinsel engelli çocuklar grup derleri şeklinde yürütülen sanat eğitimi dersiyle yeni arkadaşlar edinmiş ve bu arkadaşlarıyla iletişim halinde olmuşlardır. Dersler sırasında rahatça kendilerini ifade imkanı bularak konuşma becerilerini ya da arkadaşlarını ve öğretmenlerini dinlemeyi öğrenerek dinleme becerilerini geliştirmişlerdir. Uygulanan etkinlikler öncelikle zihinsel engelli öğrenciler için bir çalışma ve üretim alanı olmuştur. Bir işe başlayarak bitirebilme, bir işin sorumluluğunu alabilmeyi öğrenmişlerdir. Çocuklar bu derslerle birbirleriyle iletişime geçerek, gruba uyum sağlamayı öğrenmişlerdir. Zihinsel engelli çocuklarla yapılan sanat eğitimi dersi kapsamındaki etkinlikler zihinsel engelli öğrencilerin sanatsal anlamda birçok kavram öğrenmesini sağlamıştır.

Müge Aksu (2011), “Zihinsel Engelli Çocuklarda Görsel Sanatlar Eğitiminin Motor Beceri Gelişimine Katkısı” isimli tez çalışmasında, görsel sanatlar eğitiminin ilköğretim 1. kademedeki eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerin motor beceri gelişimine katkısı ele alınmıştır. Araştırmalardan elde edilen bulgulara göre; araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu görsel sanatlar eğitiminin, zihinsel engelli çocukların gelişiminde etkili ve gerekli olduğunu düşünmektedirler.

Bülent Selderay'ın (2008), "Türkiye'deki Zihin Engelliler İş Okullarında Görsel Sanatlar Dersinin Öğrencilerin Beceri, Davranış ve Meslek Edinimindeki Katkısına Yönelik Öğretmen Görüşleri" başlıklı doktora tez çalışmasında, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı zihin engelliler iş okullarında görsel sanatlar dersini veren öğretmenlerin görüşlerine göre, görsel sanatlar dersinin öğrencilerin beceri, davranış ve meslek edinimindeki katkısı değerlendirilmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır: Resim öğretmenleri, özel eğitim öğretmenlerine kıyasla, görsel sanatlar eğitimi dersinin öğrencilerin iletişim, çalışma ve kişisel alanlardaki sosyal yaşam becerilerinin edinimine, daha fazla katkıda bulunduğu görüşündedirler.

Resim öğretmenleri, özel eğitim öğretmenlerine oranla; görsel sanatlar eğitimi dersinin öğrencilerin devinsel, bilişsel ve dil ve konuşma alanlarındaki günlük yaşam becerilerinin edinimine, daha fazla katkıda bulunduğu görüşündedirler. Tüm bu araştırmaların yanında Walters (1963), "Ortaöğretim Seviyesindeki Eğitilebilir Zihin Engelli Öğrencilere Yönelik El İşleri Projeleri" konulu yüksek lisans tezinde, ortaöğretim seviyesindeki eğitilebilir zihin engelli öğrencilere yönelik uygulanan el işleri projelerini incelemiştir. Bu doğrultuda; belirlenmiş hedefler doğrultusunda kullanılan el işleri çalışmalarının, ortaöğretim seviyesi eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin öğretim sürecini desteklediği sonucuna varılmıştır. Kelchner (1989) ise, "Görsel Sanatlar Eğitimi Üzerine Temellendirilmiş Zihin Engelli Öğrencilerin Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerilerinin Artırılmasına Yönelik Bir Yaklaşım" konulu yüksek lisans tezinde, zihin engelli öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme yapısının geliştirilmesi için görsel sanatlar eğitimi temelli bir yaklaşım izlenmiş ve sonucunda öğrencilerin sözel ve görsel becerilerinin gelişmesinde olumlu sonuçlar doğurduğunu ve görsel sanatlar sınıfında yapabilirlik düzeylerinin arttığını ortaya koymuştur.

SONUÇ

Yapılan araştırmalar gösteriyor ki, zihinsel engelli bireylere yönelik verilen sanat eğitimi, farklı gelişim alanlarına önemli katkıda bulunmakta, çocukların kendilerini özgür hissettikleri, geniş çaplı, rahat bir ortam yaratarak öğrenmeyi hem kolaylaştırmakta hem de zevkli hale getirmektedir.

Bu sebeple eğitim sistemi içinde her geçen gün daha çok önem kazanması ve de daha fazla zaman ayrılması gereken sanat eğitimi dersleri, özel gereksinimli bireyin; benlik duygusunun gelişmesi, başarı, güven ve cesaret duygularının artması, iletişim gücünün gelişmesi, el-göz ve el-göz-beyin koordinasyonunun artması, motivasyonunun artması, başkaları tarafından onaylanma ve beğenilme güdülerinin doyurulması, yaratıcılığının gelişmesi, kavram bilgisinin artması, bilgi ve becerilerini

farklı alanlarda kullanabilme yetisinin gelişmesi, yaşamı sevmesi, hayata bağlanması, hayattan zevk alması ve en önemlisi; BEN DE VARIM diyebilmesi için gereklidir...

KAYNAKLAR

- Adan, A. (2009) *Görsel Sanatlar Eğitiminin Down Sendromlu Çocuklar Üzerindeki Etkileri (Diyarbakır Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Aksu, M. (2011) *Zihinsel Engelli Çocuklarda Görsel Sanatlar Eğitiminin Motor Beceri Gelişimine Katkısı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Bayraktar, E. (2007) *Görsel Sanatlar Eğitiminin Otistik Çocuklar Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Bolu, H. (2010) *Zihinsel Engelli Çocukların Gelişmesinde Sanat Eğitimi Derslerinin Katkısı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi
- Cavkaytar, A. (2013), Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitimi, İçinde, İ. H. Diken (Ed.) *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, (ss.1-28), Ankara: Pegem Akademi.
- Çelik, A. (2009) *Zihinsel Engelli Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersindeki Öncelikli Renk Tercihleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi
- Çıkkılı, Yahya. (2013), Zihin Yetersizliği Olan Çocuklar, İçinde, S. Vuran (Ed), *Özel Eğitim*, (ss.173-207), Ankara: Maya Akademi.
- Çifci Tekinarslan, İ. (2013), Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler. İçinde, İ.H. Diken, (Ed.) *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, (ss.135-166), Ankara: Pegem Akademi.
- Erim, G. ve Caferoğlu, M. (2012), Görsel Sanatlar Eğitimi Dersinin Zihinsel Engelli Çocuklara Katkısının Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşleriyle Belirlenmesi, *Uludağ Üniv. Eğitim Fakültesi Dergisi* 25 (2), 321-342.
- Eripek S., & Vuran, S. (2009), Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi. İçinde, A.G. Akçamete, (Ed.) *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, (ss.245-282). Ankara: Kök Yayıncılık .
- Gökaydın, Nevide. (1996). *Çağdaş Eğitimde Sanat*, İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Yayınları.

- İkiz, A.E. (2007) *Otistik Çocukların Gelişiminde, Resim-İş Eğitiminin Yeri Ve Önemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi
- Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S.(1998). “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar-Özel Eğitime Giriş”, Ankara: Karatepe Yayınları.
- Salderay, B. (2003). *Zihinsel Engelli Bireyler İçin Güzel Sanatlar Eğitimi*. Milli Eğitim Bakanlığı: Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, 39 (4) 32-33.
- Salderay, B. (2008). *Türkiye’deki Zihin Engelliler İş Okullarında Görsel Sanatlar Dersinin Öğrencilerin Beceri, Davranış Ve Meslek Edinimindeki Katkısına Yönelik Öğretmen Görüşleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Salderay, B. (2010). “Bir Bireye Portre Çizimi Yapıtılarak Kazandırılabilir Bilgi Ve Beceriler” Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, sayı 25
- Salderay, B. (2010). Engelli Bireylerin Yapmış Olduğu Görsel Sanatlar Çalışmalarının Engelli Birey Aileleri ve Engelli Bireylerle Çalışan Eğitimciler Tarafından Değerlendirilmesi, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* , 12 (1), 219-229.
- San, İ. (1983). *Sanat Eğitimi Kuramları*, Ankara: Tan Yayınları.
- Kelchner, T.A. (1989). An Approach to Enhance Critical Thinkig ond Problem Solving Skills of Mentally Retarded Childeren Through o Broad Based Art Education Approach. MS Thesis, University of Kutztown
- Kırıçoğlu, O.T. (1992). Sanatsal Zekâ ve Sanat Eğitimi, *Sanat Yazıları IV.*, Ankara: H. Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 12.
- Şahin, D. (2009). *Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde Sanat Eserlerini İnceleme Dersinin Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yöntemine Göre İşlenmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.
- Yavuzer, H.,(2005). *Resimleriyle Çocuk, Resimleriyle Çocuğu Tanıma*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yetkin, S.K. (1962). *Sanat Meseleleri*, İstanbul: De Yayınevi.
- Walters, J.L. (1963). Craft Projects for Educable Retarded Childeren on the Intermediate Level. MS Thesis, Newark State College